

Anna Nadolska

anna.nadolska@muzeum.bydgoszcz.pl

Nie tylko etnografka. Zofia Baranowska-Malewska (1890–1955)

Zofia Baranowska-Malewska

Źródło: APB, Zbiór fotografii
Archiwum Państwowe w Bydgoszczy,
sygn. 1243.

W niniejszym artykule nakreślona zostanie sylwetka Zofii Baranowskiej-Malewskiej, bydgoskiej etnografki, nauczycielki, bibliotekarki, a potem także muzealniczki, archiwistki i naukowczyni; prywatnie żony archiwariusza miejskiego, Zygmunta Malewskiego. W „Bydgoskim słowniku biograficznym” życiorys Baranowskiej-Malewskiej kończy się na 1939 r.¹ i w mieście nad Brdą nie są znane dalsze losy i dokonania etnografki czy nawet data jej śmierci. Warto przypomnieć biografię, trochę zapomnianej dzisiaj w naszym mieście, tej zdolnej etnografki i kobiety wielozadaniowej, a także opisać przebieg jej kariery zawodowej i naukowej, który nastąpił po II wojnie światowej już poza Bydgoszczą.

Zofia Baranowska-Malewska (1890²–1955³) urodziła się w majątku Rakowszczyzna na Wołyniu, jako córka ziemianina Ksawerego Baranowskiego⁴. W latach

¹ *W 1939 Niemcy wyrzucili M. z mieszkania i wysiedlili do Generalnego Gubernatorstwa, w Lubelskie. Dalsze losy M. nie są znane*, J. Kutta, *Malewska Zofia Alina z domu Baranowska*, [w:] S. Błażejowski, J. Kutta, M. Romaniuk, *Bydgoski słownik biograficzny*, praca zbiorowa pod red. Janusza Kuty, t. 1, Bydgoszcz 1996, s. 75–76.

² Archiwum Państwowe w Bydgoszczy (dalej APB), Akta miasta Bydgoszczy 1920–1939, sygn. 3148 Akta osobowe – wykaz stanu służby z dn. 2.12.1938 r., s. 2 – urodziła się 8/21.08.1890 r. na Wołyniu; J. Kutta, dz. cyt., s. 75.

³ H. Zwolakiewicz, *Etnografowie i regionaliści w badaniach ludowej kultury Lubelszczyzny*, „Studia i Materiały Lubelskie”, Etnografia, t. 1, 1962, s. 41 – zmarła 27.02.1955 r. we Wrocławiu.

⁴ APB, Akta miasta Bydgoszczy 1920–1939, sygn. 3148 – wykaz stanu służby z dn. 2.12.1938 r., s. 2; J. Kutta, dz. cyt., s. 75.

1909–1913 studiowała przyrodę i antropologię na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Uzyskała tam najwyższe oceny⁵. (Pierwsze słuchaczki pojawiły się na Uniwersytecie Jagiellońskim w 1894 r.; w latach 1894–1939 UJ skończyły 4 kobiety pochodzące z Bydgoszczy: Eugenia Czarlińska – polonistka, Zofia Baranowska-Malewska, Wanda Koczorowska – dr filozofii związana z Krakowem i siostra urszulanka Wanda Letycja Ast – filologia)⁶. Ostatnie dwa lata nauki Zofia poświęciła wyłącznie antropologii i etnografii⁷. W 1916 r. poślubiła Zygmunta Malewskiego (1873–1937), aby w kolejnym roku zająć się katalogowaniem książek i materiałów z zakresu etnografii i etnologii w krakowskich bibliotekach Uniwersytetu Jagiellońskiego i Akademii Umiejętności⁸. Po przebywaniu w Krakowie i w południowym Tyrolu Malewscy zamieszkali w Poznaniu, a w 1922 r. przeprowadzili się do miasta nad Brdą⁹. Tutaj założyli Prywatne Gimnazjum Żeńskie¹⁰, w którym do 1928 r. Zofia była wychowawczynią i nauczycielką przyrody¹¹. Następnie, jak czytamy w życiorysie Zofii: *W r. 1927/28 zorganizowałam Szkołę Zawodową dla dziewcząt, oddając udzielone mi przez Kuratorjum pozn. Kierownictwo p. Rubenau*¹². W latach 30. XX w. Baranowska-Malewska uczestniczyła w seminarium muzeologicznym przy Katedrze etnografii i etnologii Uniwersytetu Poznańskiego. Potem odbyła praktykę

⁵ APB, Akta miasta Bydgoszczy 1920–1939, sygn. 3148 – akta osobowe Z. Malewskiej – odpis świadectwa – Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie z dn. 15.11.1938 r., s. 18–19.

⁶ U. Perkowska, *Studentki Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1894–1939. W stulecie immatrykulacji pierwszych studentek*, Biblioteka Krakowska nr 132, Kraków 1994, s. 93.

⁷ APB, Akta miasta Bydgoszczy 1920–1939, sygn. 3148 – życiorys Zofii Aliny Baranowskiej-Malewskiej, s. 13; por. J. Kutta, dz. cyt., s. 76; U. Perkowska, dz. cyt., s. 182.

⁸ APB, Akta miasta Bydgoszczy 1920–1939, sygn. 3148 – życiorys Zofii Aliny Baranowskiej-Malewskiej, s. 13.

⁹ APB, Akta miasta Bydgoszczy 1920–1939, sygn. 3148 – wykaz stanu służby z dn. 2.12.1938 r., s. 2–3; APB, Akta miasta Bydgoszczy 1920–1939, sygn. 3148 – życiorys Zofii Aliny Baranowskiej-Malewskiej, s. 13; J. Kutta, dz. cyt., s. 76.

¹⁰ APB, Akta miasta Bydgoszczy 1920–1939, sygn. 3148 – życiorys Zofii Aliny Baranowskiej-Malewskiej, s. 13; ul. I.J. Paderewskiego 19 w latach 30., por. J. Kutta, dz. cyt., s. 76; (rk), *Bogufał z Bydgoszczy*, „Kalendarz Bydgoski”, 1970, s. 113; inną lokalizację szkoły podaje: Anna Perlińska, *Prywatne Polskie Gimnazja w Bydgoszczy (1920–1939)*, [w:] „Bydgoska oświata 1920–1995”, zbiór studiów pod red. Andrzeja Boruckiego, Bydgoszcz 1996, s. 59; ul. Gdańska 39.

¹¹ APB, Akta miasta Bydgoszczy 1920–1939, sygn. 3148 – życiorys Zofii Aliny Baranowskiej-Malewskiej, s. 13.

¹² APB, Akta miasta Bydgoszczy 1920–1939, sygn. 3148 – życiorys Zofii Aliny Baranowskiej-Malewskiej, s. 13; z kolei: A. Perlińska, dz. cyt., s. 59 i J. Wojciak, *Bydgoskie szkolnictwo polskie w latach 1920–1939*, [w:] „Historia Bydgoszczy”, t. II, cz. pierwsza 1920–1939, pod red. naukową Mariana Biskupa, Bydgoszcz 1999, s. 680–681 podają, że w 1925 r. szkołę od Baranowskiej-Malewskiej odkupił dr Michał Wagner.

konserwatorską w stołecznym Muzeum Etnograficznym i uzyskała *uprawnienia do zajmowania stanowiska kustosa muzealnego*¹³. W tym samym czasie prowadziła również badania naukowe z zakresu kultury materialnej i duchowej¹⁴. W latach 1938–1939, już po śmierci męża, pracowała jako pomocnicza siła bibliotekarska¹⁵ w Bibliotece Ludowej w Bydgoszczy (filii Biblioteki Miejskiej)¹⁶. Mieszkała w kamienicy przy ul. Krakowskiej 19¹⁷, a następnie przy ul. Polanka 3¹⁸. Znała język francuski i rosyjski¹⁹. W 1939 r. Baranowska-Malewska została wysiedlona do Generalnego Gubernatorstwa za Lublin²⁰.

Po II wojnie światowej, już pod koniec życia, rozpoczęła się jej kariera etnografki i muzealniczki. Bowiern dopiero w Lublinie mogła spełnić swoje marzenia i zaspokoić ambicje naukowe. W 1950 r. ukończyła studia etnograficzne na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej (w Katedrze Etnografii)²¹, a także już od 1946 r. była związana z Muzeum Lubelskim²². W tej instytucji kultury w marcu

¹³ Cyt. APB, Akta miasta Bydgoszczy 1920–1939, sygn. 3148 – wykaz stanu służby z dn. 2.12.1938 r., s. 2–3; APB, Akta miasta Bydgoszczy 1920–1939, sygn. 3148 – zaświadczenie z Muzeum Etnograficznego w Warszawie z dn. 23.11.1938 r., s. 21; J. Kutta, dz. cyt., s. 76.

¹⁴ APB, Akta miasta Bydgoszczy 1920–1939, sygn. 3148 – odpis pisma Dyrektora Muzeum Etnograficznego w Warszawie z dn. 23.11.1938 r., s. 22.

¹⁵ APB, Akta miasta Bydgoszczy 1920–1939, 189, sygn. 3148 – wykaz stanu służby z dn. 2.12.1938 r., s. 2–3.

¹⁶ APB, Akta miasta Bydgoszczy 1920–1939, sygn. 3148 – wykaz stanu służby z dn. 2.12.1938 r., s. 2–3; APB, Akta miasta Bydgoszczy 1920–1939, 189, sygn. 3148 – umowa zawarta między Gminą miasta Bydgoszczy a Panią Zofią Malewską z dn. 6.09.1938 r., s. 10–11; J. Kutta, dz. cyt., s. 76; zob. też: A. Chlewicka, *Witold Belza (1886–1955). Życie i działalność*, „Kronika Bydgoska”, t. XXIII (2001), Bydgoszcz 2002, s. 294.

¹⁷ APB, Akta miasta Bydgoszczy 1920–1939, 189, sygn. 3148 – zapytanie o karalność z dn. 19.09.1938 r., s. 12.

¹⁸ APB, Akta miasta Bydgoszczy 1920–1939, 189, sygn. 3148 – oświadczenie obywatelstwa Zofii Aliny Malewskiej z dn. 1.12.1938 r., s. 15.

¹⁹ APB, Akta miasta Bydgoszczy 1920–1939, 189, sygn. 3148 – wykaz stanu służby z dn. 2.12.1938 r., s. 2.

²⁰ (rk), *Bogufał z Bydgoszczy...*, s. 115; J. Kutta, dz. cyt., s. 115.

²¹ H. Zwolakiewicz, dz. cyt., s. 41; M. Tymochowicz, *Kultura materialna Lubelszczyzny w badaniach współczesnych kontynuatorów Oskara Kolberga*, „Studia i Materiały Lubelskie”, t. 18, 2015, s. 233; Korespondencja z Jolantą Ścibior z Działu Inwentaryzacji i Informatyzacji oraz Magdaleną Piwowarską, kierowniczką Oddziału Historii Miasta Lublina Muzeum Narodowego w Lublinie z dn. 19.03.2021 r.

²² Obecnie Muzeum Narodowe w Lublinie; H. Zwolakiewicz, dz. cyt., s. 41–42; U. Perkowska, dz. cyt., s. 182; por. wspomnienie pośmiertne: O. Gajkowska, *Zofia Malewska*, „Lud” – organ Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, Wrocław 1956, s. 884–885.

1950 r. opracowała karty naukowe gorsetów²³ z terenu Biłgoraja i Tarnobrodu²⁴. Na podstawie tych i kolejnych badań przygotowała, do dzisiaj wykorzystywany w pracach naukowych, artykuł pt. „Gorset w ludowym stroju polskim”²⁵. Była członkiem zarządu Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego. Wkrótce Zofia Baranowska-Malewska objęła stanowisko starszego asystenta w Katedrze Etnografii i Etnologii lubelskiego UMCS, a poza pracą w muzeum i na uczelni prowadziła także własne badania etnograficzne²⁶. Jak podaje Henryk Zwolakiewicz: *w r. 1951 przeniosła się razem z Zarządkiem PTL do Poznania, pracując jednocześnie dorywczo przy likwidacji Zakładu Katedry Etnografii i Etnologii w Lublinie. W r. 1953 znalazła się we Wrocławiu razem z Zarządkiem PTL, gdzie do chwili śmierci kierowała archiwum naukowym tegoż Towarzystwa*²⁷.

Etnografka była autorką pracy „Przyczynek do charakterystyki antropologicznej ludności powiatu miechowskiego”. Tekst pisany w latach 1913/1914 opublikowano w 1917 r.²⁸. Już w tym czasie prowadziła także badania etnograficzne i socjologiczne²⁹. Po osiedleniu się w Bydgoszczy służyła pomocą mężowi w segregowaniu i przechowywaniu dokumentów z zakresu dziejów miasta³⁰. Z kolei w latach 30. XX w. Zofia Baranowska-Malewska pracowała jako referentka działu etnograficznego czasopisma naukowo-literackiego „Przegląd Bydgoski”³¹, ukazującego się w latach 1933–1938³². Regionalny kwartalnik związany z Biblioteką Miejską³³, redagował m.in. Zygmunt Malewski – literat, archiwista miejski i badacz historii Bydgoszczy, mąż Zofii³⁴. Artykuły Malewskiej z zakresu etnologii

²³ Korespondencja z Jolantą Ścibior z Działu Inwentaryzacji i Informatyzacji oraz Magdaleną Piwowarską, kierowniczką Oddziału Historii Miasta Lublina Muzeum Narodowego w Lublinie z dn. 19.03.2021 r.

²⁴ M. Tymochowicz, dz. cyt., s. 233.

²⁵ Z. Malewska, *Gorset w ludowym stroju polskim*, „Prace i Materiały Etnograficzne”, t. XVIII, 1961, cz. I, s. 361–386 za: M. Tymochowicz, dz. cyt., s. 233.

²⁶ H. Zwolakiewicz, dz. cyt., s. 42.

²⁷ Cyt. tenże.

²⁸ APB, Akta miasta Bydgoszczy 1920–1939, 189, sygn. 3148 – życiorys Zofii Aliny Baranowskiej-Malewskiej, s. 13; J. Kutta, dz. cyt., s. 76.

²⁹ U. Perkowska, dz. cyt., s. 182.

³⁰ (rk), *Bogufał z Bydgoszczy...*, s. 115.

³¹ APB, Akta miasta Bydgoszczy 1920–1939, 189, sygn. 3148 – życiorys Zofii Aliny Baranowskiej-Malewskiej, s. 13.

³² B. Podraza, „Przegląd Bydgoski” *naukowo-literackie czasopismo regionalne*, „Kronika Bydgoska”, t. V (1971–1973), Bydgoszcz 1980, s. 100; Z. Mrozek, *Polska kultura i sztuka w Bydgoszczy w latach 1920–1939*, [w:] „Historia Bydgoszczy”, t. II, cz. pierwsza 1920–1939, pod red. naukową M. Biskupa, Bydgoszcz 1999, s. 738.

³³ B. Podraza, „Przegląd Bydgoski” *naukowo-literackie czasopismo regionalne*, „Kronika Bydgoska”, t. V (1971–1973), Bydgoszcz 1980, s. 101.

³⁴ Tamże, s. 97; (rk), *Bogufał z Bydgoszczy...*, s. 113–115.

przedstawiały wysoki poziom merytoryczny. Autorka opowiadała się w nich za koniecznością prowadzenia badań etnograficznych i ludoznawczych, które objęłyby ziemię bydgoską i nadnotecką. W tym celu na łamach czasopisma publikowała kwestionariusze dotyczące zwyczajów ludowych, które czytelnicy mieli by wypełnić. Odezew bydgoszczan na zaproponowane przedsięwzięcie był jednak niewielki³⁵. Dodatkowo Baranowska-Malewska na łamach „Przeglądu Bydgoskiego” przedstawiła tłumaczenie z języka francuskiego opowiadania „Dąb na rozstaju” Jerzego Rodenbacha³⁶ oraz recenzowała nowinki wydawnicze traktujące m.in. o sztuce ludowej, obrzędowości Polski zachodniej i obszaru Pomorza, etnografii dawnych Prusów czy kulturze ludowej ziemi malborskiej³⁷. Omawiała również zawartość broszury o stroju ludowym³⁸ oraz powieści „Wisła”³⁹.

Niezwykłe kontrowersyjny okazał się artykuł Baranowskiej-Malewskiej o zbiorach egzotycznych w Muzeum Miejskim. Zatraskana o stan obiektów

³⁵ B. Podraza, dz. cyt., s. 106; K. Maciaczyk, *Spoleczny ruch naukowy w Bydgoszczy w okresie międzywojennym*, „Kronika Bydgoska”, t. XVIII (1996), Bydgoszcz 1997, s. 101; J. Kutta, dz. cyt., s. 76; Z. Baranowska-Malewska, *O potrzebie badań etnograficznych w ziemi Bydgoskiej i Nadnoteckiej*, „Przegląd Bydgoski”, R. I, z. 1, 1933, s. 65–68; taż, *O potrzebie badań etnograficznych w ziemi Bydgoskiej i Nadnoteckiej II*, „Przegląd Bydgoski”, R. I, z. 2, 1933, s. 44–49; taż, *O potrzebie badań etnograficznych w ziemi Bydgoskiej i Nadnoteckiej III*, „Przegląd Bydgoski”, R. I, z. 3, 1933, s. 71–74; taż, *O potrzebie badań etnograficznych w ziemi Bydgoskiej i Nadnoteckiej IV*, „Przegląd Bydgoski”, R. II, z. 1 i 2, 1934, s. 115–117; zob. też: Z. Mrozek, *Bydgoskie środowisko literackie (1920–1939)*, [w:] „Kultura Bydgoska 1945–1984”, pod red. K. Kwaśniewskiej, Bydgoszcz 1984, s. 55; J. Malinowski, *Krytyka literacka w latach 1920–1970*, [w:] „Bydgoszcz w latach 1920–1970”. Materiały z sesji popularnonaukowej, pod red. Jerzego Koniecznego, E. Trempały, Bydgoskie Towarzystwo Naukowe, Prace Popularnonaukowe nr 6, Bydgoszcz 1972, s. 103; por. A. Krupianka, *Życie literackie*, [w:] „Bydgoszcz historia, kultura, życie gospodarcze”, praca zbiorowa wydana staraniem Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Bydgoszczy, Gdynia 1959, s. 312.

³⁶ J. Rodenbach, *Dąb na rozstaju. Przełożyła z francuskiego Zofia Baranowska Malewska*, „Przegląd Bydgoski”, R. II, z. 1 i 2, 1934, s. 3–33; J. Kutta, dz. cyt., s. 76.

³⁷ Z.B.M., *Dr. Eugenjusz Frankowski: Sztuka Ludowa, Wiedza o Polsce t. III*. Warszawa 1933, „Przegląd Bydgoski”, R. I, z. 4, 1933, s. 57–59; taż, *Dr. Bożena Stelmachowska: Podkoziółek w obrzędowości zapusnej Polski Zachodniej*, Wydawnictwo Instytutu Zachodnio Słowiańskiego, Poznań 1933, „Przegląd Bydgoski”, R. I, z. 4, 1933, s. 59–62; taż, *Dr. Bożena Stelmachowska: Rok obrzędowy na Pomorzu*. Wydawnictwo Instytutu Bałtyckiego w Toruniu, 1933, „Przegląd Bydgoski”, R. I, z. 4, 1933, s. 62–63; taż, *Adam Fischer: „Etnografia dawnych Prusów”. Rozprawa z pracy zbiorowej: „Dzieje Prus Wschodnich”*, Wydawnictwo Instytutu Bałtyckiego, Gdynia 1937, „Przegląd Bydgoski”, R. V, z. 2 (16), 1937, s. 150–151; taż, *Ks. Władysław Łęga. Ziemia Malborska. Kultura Ludowa*. Toruń 1933. Wydawnictwo Instytutu Bałtyckiego, „Przegląd Bydgoski”, R. II, z. 3 i 4, 1934, s. 71–72.

³⁸ Taż, *Józef Pieniązek: O ginącym stroju ludowym i ostatnich jego wytworach. Odbitka z „Wierchów”*. Kraków 1934, „Przegląd Bydgoski”, R. III, z. 1 i 2, 1935, s. 99–100.

³⁹ Taż, *Wisła – powieść H. Boguszewskiej i I. Kornackiego. Zespół Literacki „Przedmieście”*. Łwów – Warszawa 1935, „Przegląd Bydgoski”, R. IV, z. 1 i 2, 1936, s. 85–86.

etnografka pisała, że zabrudzone *zabytki kultury murzyńskiej*⁴⁰ niszczały na skutek złego przechowywania ich na muzealnym strychu (na podłodze w ubikacji)⁴¹. Konsekwencją opublikowanego tekstu było pismo wystosowane przez ówczesnego pracownika placówki Kazimierza Boruckiego do naczelnika wydziału i dyrektora Biblioteki Miejskiej, dra Witolda Bełzy. W piśmie tym Borucki skarżył się, że Baranowska-Malewska w „Przeglądzie Bydgoskim” negatywnie przedstawiła pracę muzeum⁴². Podał także mało wiarygodne argumenty, które miały tłumaczyć nieprawidłowości zastane przez etnografkę w instytucji. Domagał się także usunięcia redakcji „Przeglądu Bydgoskiego” z gmachu Muzeum Miejskiego⁴³. W liście do twórców czasopisma Baranowska-Malewska odniosła się do całej sytuacji i złożyła oficjalne przeprosiny na „ręce” muzeum. Napisała, że nie chciała nikogo urazić stwierdzeniem dotyczącym niewłaściwej opieki nad zabytkami egzotycznymi. Skutkiem tejże sprawy było przeniesienie redakcji „Przeglądu Bydgoskiego” do gmachu Biblioteki Miejskiej⁴⁴.

W 1947 r. etnografka pisała artykuły dotyczące wybranych zabytków ludowych z zasobu Muzeum Lubelskiego⁴⁵, a potem także wiele innych tekstów naukowych z zakresu etnografii⁴⁶. W jej dorobku można znaleźć również tłumaczenia publikacji⁴⁷. Zestawienie prac Baranowskiej-Malewskiej z okresu lubelskiego znajduje się w „Materiałach do bibliografii etnografii polskiej (1945–1955)” Haliny Bittner (Wrocław 1955)⁴⁸.

Zofia Baranowska-Malewska to przykład kobiety posiadającej wiedzę i zdolności interdyscyplinarne. Etnografka była jedną z najlepiej wykształconych

⁴⁰ Cyt. taż, *Zbiór egzotyczny w Muzeum Miejskim w Bydgoszczy*, „Przegląd Bydgoski”, R. II, z. 1 i 2, 1934, s. 93–96.

⁴¹ Tamże, s. 93–96.

⁴² APB, Akta miasta Bydgoszczy 1920–1939, sygn. 4189 – pismo Kazimierza Boruckiego do dra Witolda Bełzy w sprawie artykułu Baranowskiej-Malewskiej z dn. 2.01.1935 r., s. 47.

⁴³ APB, Akta miasta Bydgoszczy 1920–1939, sygn. 4189 – pismo Kazimierza Boruckiego do dra Witolda Bełzy w sprawie artykułu Baranowskiej-Malewskiej z dn. 2.01.1935 r., s. 47.

⁴⁴ APB, Akta miasta Bydgoszczy 1920–1939, sygn. 4189 Odpis. List do Redakcji Baranowskiej-Malewskiej z dn. 22.01.1935 r., bs., Z. Baranowska-Malewska, *List do redakcji*, „Przegląd Bydgoski”, R. II, z. 3 i 4, 1934, s. 76.

⁴⁵ H. Zwolakiewicz, dz. cyt., s. 42.

⁴⁶ M.in. Z. Malewska, *Recenzja*, „Sowietskaja Etnografia”, z. 1–4, 1950 i *Recenzja*, Politechin „Walka z kosmopolityzmem w etnografii” Sow. Etnografia, z. II, 1949: Inwentarz Archiwum Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, <https://ptl.info.pl/fp.php?i=948> (dostęp: 19.03.2021); H. Zwolakiewicz, dz. cyt., s. 17, 42.

⁴⁷ M.in. Z. Malewska (tłum.), Kuszner – Rosyjski Atlas historyczno-etnograficzny: Inwentarz Archiwum Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, <https://ptl.info.pl/fp.php?i=948> (dostęp: 19.03.2021).

⁴⁸ H. Zwolakiewicz, dz. cyt., s. 42.

kobiet w międzywojennej Bydgoszczy, która umiała wykorzystać swój ogromny potencjał intelektualny i twórczy. Postawiła na samorozwój, samodoskonalenie się. I jeśli ktoś mógłby przypisywać jej przedwojenne osiągnięcia pisarskie, etnograficzne czy naukowe protekcji znanego męża, to nie odważy się tego czynić w świetle faktu ukończenia przez Baranowską-Malewską studiów na Uniwersytecie Jagiellońskim jeszcze przed ślubem i zrobionej przez nią kariery zawodowej już po 1945 r., poza Bydgoszczą i na długo po śmierci małżonka. To właśnie po II wojnie światowej Zofia mogła w pełni realizować swoje ambicje naukowe, poświęcić się ukochanej etnografii. Jej zainteresowania i zdolności trafiły na podatny grunt, zostały spożytkowane przez lubelskie muzeum oraz tamtejszą uczelnię. W Bydgoszczy postulaty Malewskiej, dotyczące prowadzenia badań etnograficznych w mieście i w regionie, przeszły właściwie bez echa. Pozostały na papierze, we wspomnianym „Przeglądzie Bydgoskim”.

Jak dotąd w Bydgoszczy znana była zaledwie część dokonań Baranowskiej-Malewskiej, czyli ta przypadająca na okres, kiedy tutaj mieszkała i działała, zaś w Lublinie i w kraju odnotowano przede wszystkim jej sukcesy zawodowe z przełomu lat 40. i 50. XX w. Za sprawą niniejszego tekstu, oba te wątki biograficzne zostały połączone, zespolone w jedną integralną całość. Zofia Baranowska-Malewska była nie tylko etnografką.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Państwowe w Bydgoszczy:

Akta miasta Bydgoszczy 1920–1939, 189, sygn. 3148, 4189

Inwentarz Archiwum Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego:

Malewska Z., *Recenzja*, „Sowietskaja Etnografia”, z. 1-4, 1950 i *Recenzja*, Politechin „Walka z kosmopolityzmem w etnografii” Sow. Etnografia, z. II, 1949; Inwentarz Archiwum Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, <https://ptl.info.pl/fp.php?i=948> (dostęp 19.03.2021)

Malewska Z., (tłum.), Kuszniier – Rosyjski Atlas historyczno-etnograficzny; Inwentarz Archiwum Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, <https://ptl.info.pl/fp.php?i=948> (dostęp 19.03.2021).

Korespondencja

Korespondencja z Jolantą Ścibior z Działu Inwentaryzacji i Informatyzacji oraz Magdaleną Piwowarską, kierowniczką Oddziału Historii Miasta Lublina Muzeum Narodowego w Lublinie z dn. 19.03.2021 r.

Czasopisma

Rodenbach J., *Dąb na rozstaju. Przełożyła z francuskiego Zofia Baranowska Malewska*, „Przegląd Bydgoski”, R. II, z. 1 i 2, 1934, s. 3-33.

Z. Baranowska-Malewska, *O potrzebie badań etnograficznych w ziemi Bydgoskiej i Nadnoteckiej*, „Przegląd Bydgoski”, R. I, z. 1, 1933, s. 65-68.

- Baranowska-Malewska Z., *O potrzebie badań etnograficznych w ziemi Bydgoskiej i Nadnoteckiej II*, „Przegląd Bydgoski”, R. I, z. 2, 1933, s. 44-49.
- Baranowska-Malewska Z., *O potrzebie badań etnograficznych w ziemi Bydgoskiej i Nadnoteckiej III*, „Przegląd Bydgoski”, R. I, z. 3, 1933, s. 71-74.
- Baranowska-Malewska Z., *O potrzebie badań etnograficznych w ziemi Bydgoskiej i Nadnoteckiej IV*, „Przegląd Bydgoski”, R. II, z. 1 i 2, 1934, s. 115-117.
- Z.B.M., Adam Fischer: „*Etnografia dawnych Prusów*”. Rozprawa z pracy zbiorowej: „*Dzieje Prus Wschodnich*”, Wydawnictwo Instytutu Bałtyckiego, Gdynia 1937, „Przegląd Bydgoski”, R. V, z. 2(16), 1937, s. 150-151.
- Z.B.M., Dr. Bożena Stelmachowska: *Podkoziółek w obrzędowości zapustnej Polski Zachodniej*. Wydawnictwo Instytutu Zachod. Słowiańskiego, Poznań 1933, „Przegląd Bydgoski”, R. I, z. 4, 1933, s. 59-62.
- Z.B.M., Dr. Bożena Stelmachowska: *Rok obrzędowy na Pomorzu*. Wydawnictwo Instytutu Bałtyckiego w Toruniu, 1933, „Przegląd Bydgoski”, R. I, z. 4, 1933, s. 62-63.
- Z.B.M., Dr. Eugenjusz Frankowski: *Sztuka Ludowa, Wiedza o Polsce t. III*. Warszawa 1933, „Przegląd Bydgoski”, R. I, z. 4, 1933, s. 57-59.
- Z.B.M., Józef Pieniążek: *O ginącym stroju ludowym i ostatnich jego wytworach. Odbitka z „Wierchów”*. Kraków 1934. „Przegląd Bydgoski”, R. III, z. 1 i 2, 1935, s. 99-100.
- Z.B.M., Ks. Władysław Łęga. *Ziemia Malborska. Kultura Ludowa. Toruń 1933*. Wydawnictwo Instytutu Bałtyckiego. „Przegląd Bydgoski”, R. II, z. 3 i 4, 1934, s. 71-72.
- Z.B.M., *Wisła – powieść H. Boguszewskiej i I. Kornackiego. Zespół Literacki „Przedmieście”*. Lwów – Warszawa 1935, „Przegląd Bydgoski”, R. IV, z. 1 i 2, 1936, s. 85-86.
- Z.B.M., *Zbiór egzotyczny w Muzeum Miejskim w Bydgoszczy*, „Przegląd Bydgoski”, R. II, z. 1 i 2, 1934, s. 93-96.

Opracowania i artykuły

- (rk), „*Bogufał z Bydgoszczy*”, „Kalendarz Bydgoski”, 1970, s. 113–115.
- Chlewicka A., *Witold Bełza (1886–1955). Życie i działalność*, „Kronika Bydgoska”, t. XXIII (2001), Bydgoszcz 2002, s. 285–301.
- Gajkowska O., *Zofia Malewska*, „Lud” – organ Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, Wrocław 1956, s. 884–885.
- Krupianka A., *Życie literackie*, [w:] „Bydgoszcz historia, kultura, życie gospodarcze”, praca zbiorowa wydana staraniem Prezydium Miejskiej Rady Narodowej w Bydgoszczy, Gdynia 1959, s. 306–323.
- Kutta J., *Malewska Zofia Alina z domu Baranowska*, [w:] Stanisław Błażejowski, Janusz Kutta, Romaniuk M. *Bydgoski słownik biograficzny*, praca zbiorowa pod red. Janusza Kutty, t. 1, Bydgoszcz 1996, s. 75–76.
- Maciaczyk K., *Spoleczny ruch naukowy w Bydgoszczy w okresie międzywojennym*, „Kronika Bydgoska”, t. XVIII (1996), Bydgoszcz 1997, s. 98–113.
- Malinowski J., *Krytyka literacka w latach 1920–1970*, [w:] „Bydgoszcz w latach 1920–1970”. Materiały z sesji popularnonaukowej, pod red. Jerzego Koniecznego, E. Trempały, Bydgoskie Towarzystwo Naukowe, Prace Popularnonaukowe nr 6, Bydgoszcz 1972, s. 97–111.

Mrozek Zdzisław, *Bydgoskie środowisko literackie (1920–1939)*, [w:] „Kultura Bydgoska 1945–1984”, pod red. Krystyny Kwaśniewskiej, Bydgoszcz 1984, s. 27–60.

Mrozek Z., *Polska kultura i sztuka w Bydgoszczy w latach 1920–1939*, [w:] „Historia Bydgoszczy”, t. II, cz. pierwsza 1920–1939, pod red. naukową M. Biskupa, Bydgoszcz 1999, s. 719–781.

Perkowska U., *Studentki Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1894–1939. W stulecie immatrykulacji pierwszych studentek*, Biblioteka Krakowska nr 132, Kraków 1994.

Perlińska A., *Prywatne Polskie Gimnazja w Bydgoszczy (1920–1939)*, [w:] „Bydgoska oświata 1920–1995”, zbiór studiów pod red. Andrzeja Boruckiego, Bydgoszcz 1996, s. 58–69.

Podraza B., „Przegląd Bydgoski” *naukowo-literackie czasopismo regionalne*, „Kronika Bydgoska”, t. V (1971–1973), Bydgoszcz 1980, s. 94–110.

Tymochowicz M., *Kultura materialna Lubelszczyzny w badaniach współczesnych kontynuatorów Oskara Kolberga*, „Studia i Materiały Lubelskie”, t. 18, 2015, s. 233.

Wojciak J., *Bydgoskie szkolnictwo polskie w latach 1920–1939*, [w:] „Historia Bydgoszczy”, t. II, cz. pierwsza 1920–1939, pod red. naukową Mariana Biskupa, Bydgoszcz 1999, s. 651–701.

Zwolakiewicz H., *Etnografowie i regionaliści w badaniach ludowej kultury Lubelszczyzny*, „Studia i Materiały Lubelskie”, Etnografia, t. 1, 1962.